

ÎNFOMETARE - UN MIJLOC DE EXTERMINARE LENTĂ A DEȚINUȚILOR POLITICI DIN PENITENCIARUL ORADEA MARE (1947-1977)

Cristina PUȘCAȘ*

STARVATION - A MEANS OF SLOW EXTERMINATION OF THE POLITICAL PRISONERS IN THE PRISON OF GREAT ORADEA (1947-1977)

Abstract

The Prison from Oradea is part of the Romanian Gulag "typology", created by the new regime installed at power after the World War II. The incommunicado system in Romania is meant not only to punish the "political opponents", but also rather to transform them into obedient citizens of the new social order. The inhuman detention conditions provided by the Prison from Great Oradea were not anything special to the extermination regime applied to the officials imprisoned in Sighet, the "re-educated" students in Pitești or the pupils from Gherla. Hunger, cold and isolation, which marked the whole life spent within the walls of the Prison of Oradea, have left deep scars in the psyche, but also in the physical condition of the thousands of prisoners who passed through. The diet, poor hygiene conditions, lack of medical care, humiliation, isolation, all these made the mine of Oradea to live, in the memories of those who have stepped in, as a terrible experience.

Key words: Oradea Prison, political prisoners, imprisonment, starvation, food rules.

Experiența penitenciarului orădean a reprezentat un capitol funest în viața foștilor deținuți politici români din perioada comunistă, foștii locatari ai cuștilor orădene considerând că la Aiud „tot era de o mie de ori mai bine decât la penitenciarul Oradea”, în condițiile în care nici la Aiud „nu am fost scoși la aer și am trăit în condiții deosebit de inconfortabile”¹.

Odată transferați din beciurile Securității la Penitenciarul Oradea Mare, viața deținuților politici va continua să curgă într-o altă dimensiune, cea între pereții unei sinistre închisori care și-a căpătat o faimă negativă încă de pe timpul construcției sale².

Chiar dacă de la un moment dat deținuții politici nu mai erau bătuți, torturați și umiliți, în sistemul penitenciar din România au fost aplicate alte metode de exterminare și dezumanizare a deținuților.

* Drd. Universitatea din Oradea, email: cristinpuscas@yahoo.com

¹ George Sarry, *Viața mea – amintiri din închisoare și libertate*, Editura Dépôt légal - Bibliothèque et Archives nationales du Québec, 2010 Dépôt légal - Bibliothèque et Archives Canada, 2010, accesibil on-line la adresa <http://www.scribd.com/doc/40094482/GeorgeSarry>, p. 109.

² Lucrările la actualul Penitenciar Oradea ar fi început în anul 1752, fiind finalizate în 1758, imobilul beneficiind pe parcursul următorului secol de numeroase intervenții, dezvoltându-se atât în plan orizontal, cât și vertical. (Livi Borcea, *Memoria Caselor*, Oradea, Editura Arca, 2003, p. 141). Vezi și Adrian Apan, Adrian Bungău, *Contribuții documentare privind justiția și pușcăriile capitulare de la Oradea*, în *Revista bihoreană de istorie*, (Oradea) an IV, nr. 6-7, 2006.

Dacă s-a renunțat și la lichidarea fizică prin împușcare, pentru a se face economie de gloanțe, s-a găsit o altă soluție pentru exterminare, mult mai subtilă, care îi făcea pe deținuți, să-și dorească singuri moartea. Astfel, foamea, alături de frig și frică, cei trei „F”³ care au marcat întreaga existență a foștilor locatari dintre zidurile pereților de la Penitenciarul Oradea, a fost cea mai cumplită experiență la care au fost supuși absolut toți deținuții. Văzuți prin prisma crezului că deținuții politici sunt dușmani ai poporului, autoritățile nu considerau că trebuie epuizate resursele de hrană ale patriei cu această categorie de infractori. În acest sens, an de an se făceau „rectificări” la planul de alimente, în ideea de a se face economii la bugetul statului, în vistieria țării rămânând sume importante de bani economisite prin procesul de substituire sau reducere a unor alimente.

Potrivit unui raport adresat ministrul adjunct de Interne, Marin Jianu, privind starea medicală a deținuților politici de la începutul anului 1950, se admite faptul că „fiecare individ ce duce o viață sedentară are nevoie de 2.000 – 2.200 calorii pe zi”⁴, iar kaloriile ar trebui să conțină toate elementele necesare întreținerii sănătății fizice a corpului. Față de regimul precedent, nivelul caloric era ceva mai scăzut, dar dacă și acest regim, la limită, ar fi fost respectat nu i-ar fi transformat pe deținuți în niște schelete, „înfometați, cașectici și filiformi, aproape că nu mai au nevoi fiziologice, ajungând la o corporalitate angelică:... îngeri fără fecale”⁵.

Profesorul Nicolae Mărgineanu, care a petrecut 16 ani în sistemul carceral românesc, menționează că în regimurile precedente un deținut beneficia zilnic de 2.500 de calorii. Regimul alimentar putea fi îmbunătățit prin facilitatea acordată deținutului de a-și cumpăra pâine, prin dreptul de a primi pachet cu alimente, plus că familiile, cu ocazia vizitelor lunare, aveau dreptul de a le mai aduce și alte alimente⁶.

Potrivit regulamentului, deținuților politici care nu muncesc li se aplica Norma 24. Această normă de hrană prevedea acordarea a 2.201 calorii și cuprindea 21 tipuri de alimente: pâine grâu integrală - 100 g; făină de grâu - 5 g; făină de porumb - 300 g; arpacaș - 60 g; fasole uscată boabe - 60 g; carne de vită - 30 g; subproduse carne - 50 g; slănină sărată - 5 g; ulei comestibil - 10 g; cartofi - 400 g; murături diferite (iarna) - 50 g; varză murată - 150 g; ceapă - 30 g; rădăcinoase diferite - 100 g; legume proaspete vara - 300 g; pastă de tomate - 5 g; zahăr - 10 g; marmeladă amestec - 20 g; surogat cafea - 3 g; sare comestibilă - 30 g; respectiv tărate pentru borș - 5 g⁷.

Renunțând, teoretic, la bătaie, reprezentanții noului regim găsesc alte soluții pentru a-i aduce la ascultare pe opozanți. Alexandru Drăghici, ministrul MAI, într-o ședință privind analiza muncii din penitenciare din 2 decembrie 1953 constată că deținușii nu mai trebuie bătuți, dar nici să primească... prăjituri. El îi sfătuiește pe directorii locurilor privative de libertate să termine „cu mila...”, nu să-i batem, dar nici să le dăm prăjituri și să avem milă de ei”⁸.

Un astfel de îndemn vine după ce, la începutul anului 1950, un raport al directorului general al DGP către ministrul adjunct de Interne, Marin Jianu, privind starea medicală a deținuților politici, scoate în evidență starea precară de sănătate a deținuților, cauza

³ Imelda Chința, *Literatura rezistenței la totalitarism*, Cluj-Napoca, Editura Eikon, 2011, p. 41.

⁴ Arhiva Administrației Naționale a Penitenciarelor (în continuare AANP), *fond Secretariat*, Dos. 1/1956, vol III, Inventar 29, f. 314-315.

⁵ *Raport Final, Comisia Prezidențială pentru Analiza Dictaturii Comuniste din România*, București, 2006, accesibil on line la adresa www.presidency.ro/static/ordine/RAPORT_FINAL_CPADCR.pdf, p. 311 (Apud Petre Pandrea, *Reeducarea de la Aiud*, București, Editura Vremea, 2000).

⁶ „În regimurile premergătoare rația de alimente a deținutului totaliza peste 2.500 de calorii. În plus, deținuții aveau dreptul să-și cumpere pâine și să primească lunar un pachet cu alimente. Alte alimente le puteau aduce familiile lor, cu ocazia vizitei lunare”, scria profesorul Nicolae Mărgineanu. Cf. *Comunism și represii în România, Istoria tematică a unui fratricid național*, Coordonator: Ruxandra Cesereanu, Iași, Editura Polirom, 2006, p. 45 (Apud Nicolae Mărgineanu, *Mărturiile ale unui veac zbuciumat*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2002, p. 336-337).

⁷ AANP, *fond Secretariat*, Dos. 1/1956 note raport inventar nr.3. Notă raport nr. 02315 din 9 ianuarie 1959.

⁸ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Statului (în continuare ACNSAS), *fond Documentar*, Dos. 12611 vol 6, f. 8. Dosar nr. 35, vol. nr. 5 al Ședinței Colegiului MAI din 2 decembrie 1953, Proces-verbal cu privire la analiza muncii Penitenciarelor.

principală identificată de oficiali fiind „insuficiența calorică a hranei”, care se ridică la 20 de lei pe zi. Cu toate că un deținut care nu muncea avea nevoie de 2.000-2.200 calorii pe zi, conducerea DGP trebuie să recunoască că valoarea calorică a alimentației abia atingea „1.200-1.600 calorii”⁹. În lipsa completării acestei norme de hrană cu pachete de acasă, interzise deținuților politici, responsabili de la centru constată că în penitenciarele din România există un număr de deținuți cu cașexie, avitaminoză, anemie etc., ceea ce a dus la creșterea numărului internaților în infirmeriile și spitalele penitenciarelor, de asemenea și la creșterea numărului de decese.

Mortalitatea ridicată în penitenciare și colonii de muncă nu pare să fi fost o realitate care să-i îngrijoreze pe oficialii de la București, din contră, oricâți ar fi murit, în viață ar fi rămas suficient de mulți dușmani ai poporului cu care Securitatea să aibe de furcă.

Într-un interviu acordat după Revoluție Luciei Hossu Longin pentru emisiunea TVR „Memorialul durerii”, Alexandru Nicolschi (Boris Grunberg), evreu de origine, care a fost spion NKVD, ocupant al fotoliului de subdirector¹⁰ în Direcția Generală a Securității Poporului (1948-1953), inițiatorul experimentului Pitești¹¹, recunoaște că „s-au făcut, într-adevăr, unele ilegalități, atrocități, brutalități”, însă vina revine tot deținuților, „legionari”, completând ideea că „mureau oameni în penitenciare, mor oameni și afară”¹².

Memorialistica privind regimul de detenție din spațiul carceral românesc apreciază că foamea, alături de frig și izolare, a ocupat o constantă a vieții de ocnaș. Rapoartele oficiale nici măcar nu înregistrează înfometarea la care acești „viețaiși” au fost supuși. La Suceava, martorii experimentului reeducării primeau hrană care varia între 600 și 900 de calorii zilnice¹³. La Pitești, valoarea calorică a hranei zilnice nu depășea 800-1.000 de calorii¹⁴, în timp ce demnitarii de la Sighet se bucurau de o rație zilnică de aproximativ 750 de calorii¹⁵. În caz de pedeapsă la „neagra”, meniul era și mai sărăcăcios, apă și niște pâine. Această politică subtilă de exterminare fizică se încadrează în gândirea noului regim comunist, lucru subliniat de către directorul Închisorii Sighet, Vasile Ciolpan, care afirma: „noi comuniștii, nu omorâm, avem metodele noastre care te fac să te dai singur cu capul de pereți”¹⁶.

Memorialistica prizonierilor de război care au petrecut câțiva ani la Mănăstârka, la Oranki sau Vorkuta (situate la câțiva kilometri de Cercul Polar) cu privire la regimul alimentar din acele ținuturi nu este, cu puține excepții, atât de dramatică ca și mărturiile privind înfometarea românilor la ei în țară. Andreea Dobeș, în studiul său despre închisoarea din Sighet, „Reprimarea elitelor interbelice Colonia «Dunărea» Sighet” (1950-1955), prezintă un document oficial al penitenciarului, din anul 1950, în care sunt amintite rația de alimente la care aveau dreptul deținuții de aici, majoritatea cu vârste înaintate: „250 g pâine (5 zile săptămână), 250 g mălai (2 zile pe săptămână) și câte 50 g mălai zilnic, pentru terci, iar dintre alimentele raționalizate, zahăr 250 g lunar, ulei 50 g lunar și carne 250 g săptămânal”¹⁷. Comparativ cu acest regim de exterminare, meniul foștilor prizonieri

⁹ AANP, *fond Secretariat*, Dos. 1/1956, vol III, Inventar 29 f. 314-315.

¹⁰ Marius Oprea, *Banalitatea răului. O istorie a Securității în documente 1949-1989*, Iași, Editura Polirom, 2002, p. 564.

¹¹ Lucia Hossu Longin, *Memorialul durerii. O istorie care nu se învață la școală*, București, Editura Humanitas, 2007, p. 130.

¹² *Ibidem*, p. 131.

¹³ Mircea Stănescu, *Reeducarea în România comunistă (1945-1952)*, Aiud, Suceava, Pitești, Brașov, Iași Editura Polirom, 2010, p. 43.

¹⁴ *Casa Terorii. Documente privind penitenciarul Pitești (1947-1977)*, Editori: Dumitru Lăcătușu, Alin Mureșan, Iași, Editura Polirom, 2009, p. 50.

¹⁵ Andreea Dobeș, *Reprimarea elitelor interbelice Colonia «Dunărea» Sighet (1950-1955)*, Sighetu Marmăției, Editura Valea Verde, 2010, p. 94, p. 105 (Apud Alexandru Rațiu, *Biserica furată*, Cluj-Npoca, Editura Argus, 1990, p. 39).

¹⁶ *Ibidem*, p. 92 (Apud Constantin C. Giurescu, *Cinci ani și două luni în penitenciarul din Sighet (7 mai 1950 – 5 iulie 1955)*, București, Editura Fundației Culturale Române, 1994, p. 94).

¹⁷ *Ibidem*, p. 105 (Apud Arhiva Memorialului Victimelor Comunismului și al Rezistenței, *fond Penitenciarul Principal Sighet*, Dos. 5, f. 68). Andreea Dobeș amintește și despre un ordin al Direcției Generale a Penitenciarelor din 21 octombrie 1950 care stabilea alimentele de bază pentru hrana deținuților în timpul iernii 1950-1951: „În tot timpul iernii, alimentele de bază pentru hrana deținuților vor fi prazul, cartofii și varza. Veți folosi în cea

era mult mai bogat. Aurelian Gulan, luat prizonier pe data de 12 mai 1944, povestește în cartea sa de memorii că în lagărul de la Mânăstârka primea zilnic o rație de 400 g pâine¹⁸. Ajuns în țară înaintea sărbătorilor de Crăciun din anul 1955, a fost arestat pe 13 februarie 1958 și dus la Penitenciarul MAI de pe Calea Victoriei, unde a fost „supus unor torturi care le depășeau pe cele suferite în Rusia. Dimineța la 6.00 mi-au adus cele 125 grame de pâine și o cană de apă fiartă, spunându-mi că rația de pâine este pentru toată ziua”¹⁹. Gulan este șocat de tratamentul inuman la care este supus, lucru care îl face să declare că „picasem într-o altă planetă a monștrilor care se hrănesc cu crime”, fiind supus de regimul de la București unor torturi greu de imaginat, regim care s-a dovedit mult mai cumplit comparativ cu cel sovietic.

Anne Applebaum, care a realizat în cartea sa „Gulag: A History” o monumentală istorie a Gulagului sovietic, amintește că Naftali Aronovich Frenkel, un fost deținut, devenit cel mai influent comandant de la Solovetsky, inventând un plan de hrănire a deținuților în funcție de cantitatea de muncă efectuată, stabilește un grafic pentru anii 1928-1932 în care cei care puteau efectua o muncă susținută să primească 800 grame pâine și 80 grame carne; cei capabili de munci ușoare vor primi 500 grame pâine și 40 grame carne; iar invalizii 400 grame pâine și 40 grame carne²⁰. Peste 12 ani, un ordin al administrației Gulagului din 30 octombrie 1944 privitor la rațiile alimentare stipulau o normă de bază de 550 g pâine pe zi, 8 g de zahăr, 75 g de hrișcă sau tăieței, 15 g de carne sau produse din carne, 55 g din pește sau produse din pește, 10 g de grăsimi, 500 g de cartofi sau legume, 15 g de sare și 2 g de „surogat de ceai”.

Ofițerii români din lagărele sovietice povestesc de un regim alimentar acceptabil, în medie primind zilnic 400-600 grame pâine²¹, în timp ce deținuții din Gulagul românesc doar 250 de grame de pâine zilnic.

Gheorghe Netejoru își amintește că, tot în lagărul de la Mânăstârka, li se făcea foame imediat ce se ridicau de la masă, chiar dacă „rația zilnică se compunea din 500 grame de pâine din făină de orz, amestecată cu făină de secară (...), mai primeam cam de 3-4 ori pe lună câte 40 de grame de zahăr și 20 de unt. Foarte rar ni se dădea și câte 40 de grame de pește sărat sau proaspăt. Rația de ulei era de 9 grame, iar cea de carne de 19 grame pe zi. Așa-zisa carne nu era altceva decât căpățâni și picioare”²².

mai largă măsură cartoful pentru alimentarea deținuților, pe considerentul că sunt supuși unei degradări rapide, având în vedere calitatea lor inferioară. Veți înlocui ceapa, arpacașul și fasolea prin praz în modul următor: ceapa va fi înlocuită parțial prin praz, care o va înlocui și la prăjit. Va fi micșorată rația zilnică de arpacaș pentru fiecare deținut, iar rația astfel micșorată va fi înlocuită parțial prin praz. În acest sens, în compoziția mâncării de praz vor intra și 25-30 g arpacaș. Fasolea se oprește din consum fiind lăsată ca o rezervă după epuizarea tuturor celorlalte alimente, pe considerentul că poate fi conservată în condiții bune, datorită rezistenței sale. Varza va constitui un aliment de bază a deținuților, pe tot timpul iernii”. (*Ibidem*, p. 105, Apud AMVCR, *fond Penitenciarul Principal Sighet*, dosar 5, f. 72).

¹⁸ Aurelian Gulan, *Mărturii din Iadul Roșu (De la Vorkuta la Gherla)*, București, Editura Petroni, 1995, p. 89.

¹⁹ *Ibidem*, p. 160, Aurelian Gulan relatează bătăile la care a fost supus în România, pentru că a decis să facă greva foamei, lucru care în Uniunea Sovietică nu s-a petrecut „Pentru că la prânz am refuzat primirea castronului cu mâncare, o zeamă incoloră cu iz de lături, după servirea mesei au intrat în celulă doi bătuși, unul m-a imobilizat pe un pat, iar celălalt după ce mi-a tras pantalonii jos, mi-a administrat vreo douăzeci de lovituri cu o vână de cauciuc la șale, la rinichi sau pulpe. A treia zi de grevă a foamei, nemaivând unde să mă lovească, eram numai răni și sânge, m-au bătut legat de pat la tălpi... Doctorul s-a apropiat cu o seringă enormă, cu care m-a înțepat în fese. La început am crezut că-i vreun ser cu substanțe nutritive. Săvârșisem însă o primă eroare din viață, pentru că în ciuda experienței de viață, încă nu cunoscusem, nu bănuisem toate posibilitățile securității române, cel mai criminal, cel mai perfecționat organ de represiune, de exterminare cunoscut vreodată”.

²⁰ Anne Applebaum, *Gulag: A History*, New York, Anchor Books, 2003 p. 31-36.

²¹ „Mâncarea ce ni se dădea, chiar în aceste condiții de război, era satisfăcătoare, cea la discreție, două feluri de mâncare la prânz, altul seara, 600 grame pâine”, povestește Alexandru Teodorescu Schei, care ajunge la 6 ianuarie 1953 în lagărul de la Oranki (Cf. Alexandru Teodorescu Schei, *Învins și învingător, 1941-1949, campania din est și prizonieratul*, București, Editura ALL, 1998, p. 86).

²² Gheorghe Netejoru, *Zece ani în lagărele sovietice, Însemnări pentru posteritate*, București, Editura Militară, 2001, p. 67. Un alt fost prizonier de război, Ioan Matei, ajunge la 11 octombrie 1944 la Mânăstârka unde meniul zilnic cuprindea: dimineța ceai, 300 grame pâine albă, 40 grame zahăr și 20 grame grăsimi; la prânz se dădea o supă, în majoritatea cazurilor de varză, o cașă, care când era de cartofi putea să aibă și 70 grame de carne sărată de oaie sau, câmilă și 300 de grame de pâine neagră; seara, câte o cașă de cereale. Acest lucru îl

În timp ce Norma 24 pentru regimul alimentar al deținuților din România preciza că, zilnic, se acordă 10 g zahăr, slt. Pop Ovidiu Titus, în volumul de memorii „Însemnări din prizonierat”, amintește că, pe lângă rația de 600 g pâine și 30 g unt, mai primea zilnic 40 g zahăr. Statutul de prizonier într-o țară străină, cum este Rusia, nu poate fi privit ca unul privilegiat²³, cu toate acestea, cel puțin în ce privește regimul alimentar, cu câteva calorii părea mai îmbunătățit decât cel pe care sistemul românesc l-a oferit deținuților din propriile lagăre.

Nici la Penitenciarul Oradea Mare lucrurile nu au stat diferit. Și aici, fără nicio excepție, cu toții, deținuții au „învățat ce este foamea”²⁴. În anul 1955, în cursul lunii martie, propoște și la Oradea prim-loctiilor procurorului general al RPR, Vuza C. George Pavel care constată, printre altele, și nerespectarea dispozițiilor cu privire la hrana deținuților. În raportul întocmit, Vuza menționează că la Penitenciarul Oradea alimentele destinate celor încarcerați „nu cuprindeau numărul de calorii prevăzute de normele legale”. Mai mult, spre a exemplifica cele constatate, menționează că „la penitenciarul Oradea, în zilele de 12, 13 și 14 martie 1955 s-au dat alimente care cuprindeau numărul total de calorii mai mic cu 760 calorii pentru fiecare deținut în parte față de norma legală de 2.401 calorii zilnice. Astfel, în ziua de 12 martie s-au dat 2.341 calorii, în ziua de 13 martie, 1.952 de calorii, iar în ziua de 14 martie s-au dat 2.190 calorii la acel penitenciar”²⁵. Un lucru care va fi confirmat, în unanimitate, de toate vocile care au trecut prin închisoarea de la Oradea Mare.

Aprecierea generală în ce privește regimul alimentar venită din partea celor care au pășit pragul temniței de pe Criș se înscrie în același registru al considerațiilor negative la adresa acestei instituții de reclusiune din perioada comunistă. Pentru mulți dintre foștii locatari ai cuștilor cu gratii de la Oradea experiența de aici a fost unul dintre cele mai negre capitole din întregul periplu prin sistemul carceral românesc, regimul crunt de înfometare excelând la Oradea prin cruzimea administrației penitenciarului. Ion Ioanid, referindu-se la hrana ce li s-a asigurat în cele opt luni de ședere aici, afirmă că „întreaga tot ce întâlneam până aici din diverse închisori prin care trecusem”²⁶.

Subalimentarea deținuților s-a dovedit a fi o constantă pe întreaga perioadă a regimului comunist. Nici în perioadele de așa-zisă „relaxare” deținuții încarcerați în beciurile orădene nu s-au bucurat de un tratament mai omenos. Viața de zi cu zi a celor considerați dușmani ai poporului a fost o „foame continuă”²⁷, deținuților aplicându-li-se un regim permanent de „pedeapsă”²⁸.

Mărturiile celor care au fost alimentați de la bucătăria Penitenciarului Oradea reclamă un regim alimentar foarte slab²⁹, o mâncare mizerabilă³⁰, care nu se putea consuma³¹, având aspect și gust ca „lăturile la porci”³². Din cele 21 de alimente amintite în Norma 24 ce trebuiau asigurate deținuților politici care nu muncesc, foarte puține dintre ele se regăsesc, potrivit propriilor declarații ale foștilor deținuți, în meniul zilnic, cum ar fi legumele proaspete, carnea de vită, subprodusele de carne, slămina.

Petri Iosif nici nu-și amintește ca în anul 1961 să fi primit vreodată o bucată de

face să afirme că „În general, viața în lagărul 74 era destul de comodă” (Cf. Ioan Matei, *Deportat în țară străină*, București, Editura ALL, 1998, pp. 112-137).

²³ Szabo Levente, *Prizonieratul în memoria individuală*, în „Anuarul Institutului de Istorie Orală”, (Cluj-Napoca) nr. VII/2006, p. 93-126.

²⁴ Andrea Dobes, *op.cit.*, p. 104 (Apud *Credința noastră este viața noastră. Memoriile Cardinalului Dr. Iuliu Hossu*, ediție îngrijită de pr. Silvestru Augustin Prunduș, Cluj-Napoca, Editura Viața Creștină, 2003, p. 243).

²⁵ Arhivele Naționale Istorice Centrale (în continuare ANIC), *fondul C.C. al P.C.R. - Secția Administrativ-Politică*, Dos. nr. 46/1955, f. 6.

²⁶ Ion Ioanid, *Închisoarea noastră cea de toate zilele*, vol. I, București, Editura Albatros, 1991, p. 325

²⁷ Traian Dorz, *Hristos – mărturia mea*, Sibiu, Editura Oastea Domnului, 2005 p. 209.

²⁸ Interviu Haiduc Iosif, realizat la data de 27 martie 2010.

²⁹ Aurel Brazdă, *Istorie trăită, 1000 de zile în uniforma gulagului comunist*, vol II, Oradea, Editura Imprimeria de Vest, 2005, p. 41.

³⁰ Iosif Corpaș, *Secvențe din fostele închisori politice*, București, Editura Humanitas, 2003, p. 10.

³¹ Interviu Haiduc Iosif, realizat la data de 27 martie 2010.

³² Interviu Pleș Anton, realizat la data 12 decembrie 2009. „Mâncarea... este mai proastă decât lăturile la porci”, menționează Ion Pantazi” (Cf. Ion Pantazi, *op.cit.*, p. 373).

carne, în timp ce Rusu Vasile poveștește că un astfel de element se „rătăcea” la distanță de săptămâni prin gamela de mâncare ce i se servea prin anul 1948. Un inventar realizat în urma chestionarelor și interviurilor, a informațiilor culese din memoriile publicate scoate în evidență că singurele legume folosite în realizarea meniului au fost: varza, cartofii, arpacașul și fasolea. În aceste condiții, supa oferită avea un conținut caloric foarte redus, ceea ce îi face pe foștii deținuți, atunci când descriu compoziția ciorbei, să se refere la acest fel de mâncare ca fiind „cea mai clară apă chioară”³³, în realitate doar „o apă chioară caldă și tulbură”³⁴. În zeama transparentă și imundă³⁵ rătăceau, de regulă, legume alterate, deshidratate, necurățate, nespălate și înghețate³⁶. Supa de varză avea doar gust de varză³⁷, fără urmă de frunze de varză sau grăsimi, poveștește Brazdă Aurel. În ciorba de arpacaș se numărau între șapte și cincisprezece boabe, în timp ce în zeama neagră de cartofi „necurățați și nespălați, adeseori aduși înghețați și putrezi”, rătăcea, printre pământul și nisipul gros rămas pe fundul castronului, un sfert sau o jumătate de cartof³⁸. Lucreția Jurj își amintește și ea de ciorba de arpacaș care era „bălos și scârbos”, trebuind să fie spălat pentru a-l putea ingera. Ciorba oferită deținuților în anii 1955-1956 a fost „îmbunătățită” cu copite de vite, cu păr cu tot³⁹.

Micul dejun se servea la ora 7.00, când deținuților politici li se aduceau în hârdaiele cărate de către deținuții de drept comun, un ceai sau o cafea și renumitul terci. „Terciul era un fel de mămăligă, da’ o făceau așa de subțire că o luau cu polonicu’. Era mai rău ca la pui, că lor te înduri să le dai mai multă faină”, își amintește Lucreția Jurj de primul fel de mâncare pe care îl primea dimineața. Cantitatea de pâine oferită era, de regulă, de 250 de grame și se acorda pe întreaga zi. Uneori nici pe aceasta nu le-o ofereau deținuților, ei trebuind să se mulțumească, mai ales la sfârșit de săptămână, cu un turto de mămăligă, cât „o bucată de săpun”, rece și necopt, de ți se lipea de degete⁴⁰. Uneori, deținuții mai primeau și o bucată de marmeladă.

La prânz, meniul invariabil era „ciorbă chioară”, iar la cină aceeași „zamă neagră, vopsită”⁴¹. Potrivit lui Brazdă Ioan, cantitatea de ciorbă nu depășea, la o masă, 400 grame, de care se bucurau, indiferent că avea sau nu avea gust, mărturisind că „fiindcă eram flămânzi tot timpul, nu ne dădeam seama dacă mâncarea era sau nu știu cum. O mâncam așa cum era”⁴². Caracterizând acest regim alimentar, Pușcașu Ioan amintește de „veșnica foame”: „Ce să te sature, la 250 de grame de pită, om sănătos și tineri? Niciodată. Asta a fost teroarea cea mare în pușcărie, veșnica foame. Niciodată nu erai sătul. Mâncărurile nu aveau grăsimi”⁴³. Robu Alexandru vorbește de faptul că, în anii 1958-1959, valoarea calorică a alimentației oferite nu depășea 800 de calorii⁴⁴.

Pe lângă copite cu păr, viermișori⁴⁵, hrana cea de toate zilele era condimentată, după unii martori ai detenției de la Oradea, și cu droguri. Un astfel de incident este povestit atât de Gheorghe Mircioiu, maestru militar din Brăila, condamnat în 1948 la 15 ani detenție⁴⁶, respectiv de orădeanul Petri Iosif. Efectul drogurilor a dus la anihilarea oricărei voințe

³³ Ion Pantazi, *Am trecut prin iad*, Sibiu, Editura Constant, ediția II, 1992, p. 373.

³⁴ George Sarry, *op.cit.*, p. 100.

³⁵ Ion Ioanid, *op.cit.*, vol. I, p. 325.

³⁶ Traian Dorz, *op.cit.*, p. 209.

³⁷ Aurel Brazdă, *Istorie trăită...*, vol. II, p. 41.

³⁸ Traian Dorz, *op.cit.*, p. 209.

³⁹ Cornel Jurj, Cosmin Budeancă, „Suferința nu se dă la frați...”. *Mărturia Lucreției Jurj despre rezistența anticomunistă din Apuseni (1948-1958)*, Cluj-Napoca, Editura Dacia, 2002, p. 203.

⁴⁰ Traian Dorz, *op.cit.*, p. 209.

⁴¹ Interviu Petri Iosif, realizat la data de 28 martie 2012.

⁴² Interviu Brazdă Ioan, realizat la data de 10 mai 2011.

⁴³ Interviu Pușcașu Ioan, realizat la data de 12 august 2010.

⁴⁴ Interviu Robu Alexandru, realizat la data de 26 martie 2012.

⁴⁵ Interviu Petri Iosif, realizat la data de 28 martie 2012.

⁴⁶ „Într-o zi însă observ că mâncarea care mi-o dau avea un gust... Și probabil că mi-a mai pus și a doua zi, și a treia zi... și n-am știut ce se întâmplă. Acum nu-mi mai amintesc exact ce a fost, dar de atunci fac asocierea la tot ce mi s-a întâmplat... Adică mi-a anulat voința și probabil că am cedat și am scris ce le-a convenit lor...”, poveștește Gheorghe Mircioiu. (Cf. *Experiențe carcerale în România comunistă*, vol. I, Coordonator: Cosmin Budeancă, Iași, Editura Polirom, 2007, p. 77).

a deținutului care, sub efectul narcoticelor, va semna declarația pe care Securitatea i-a înmănat-o. Petri Iosif constată, din aceleași motive, interesul scăzut pentru femei⁴⁷.

Autoritățile nu se sfiau să ofere deținuților alimente în descompunere. În perioada în care la Oradea erau închiși evadații de la Cavnic, în curtea penitenciarului este adusă o ladă cu bojoci de vită, care vor fi lăsați să fermenteze la soare, transformându-se într-o „spumă brun-roșcată, care a început să crească și să se umfle”, emanând un miros de stârv. Aceste alimente vor lua calea bucătăriei, fiind servite mai apoi deținuților⁴⁸.

Foamea cumplită îi făcea pe deținuți să recurgă la cele mai disperate metode pentru a-și procura măcar un gram de alimente. Vasile Tivadar din Maramureș, care s-a alăturat grupului de partizani din Țibleș și a fost încarcerat la Oradea din august 1953 până în 1955, povestește că foamea era atât de mare, că „l-ar fi mâncat și pe dracu, dacă l-ar fi prins”, disperarea făcându-i să mănânce o sfeclă pentru porci, înghețată, care însă le-a provocat tuturor celor din celulă diaree. Traian Dorz povestește bătălia care se dădea pentru un bob de porumb sau fasole rătăcit printre pietricelele din curtea în care deținuții erau scoși la plimbare. De asemenea, lăzile de gunoi de la bucătărie au căzut în câteva minute pradă unor deținuți hămesiți de foame, care au lăsat în urma lor pielea și părul de pe niște copite și oase de bou nefierte, carnea fiind înfulecă de deținuți.

Efectele subalimentării vor fi constatate în scurt timp. Mai mult, nu doar memorialistica generală venea să sublinieze condițiile abrutizante din sistemul concentraționar, ci și o serie de acte oficiale. Astfel, într-un raport al conducerii DGP din prima parte a anului 1950 se constată faptul că în penitenciare se află un număr de deținuți cu cașexie, „avitaminoză, anemie și alte maladii, iar numărul internaților în infirmeriile și spitalele penitenciarelor a crescut. De asemenea, a crescut și mortalitatea”⁴⁹.

Potrivit ziaristului britanic Leonard Kirschen, e nevoie de o acomodare de trei ani la condițiile închisorii, timp în care corpul pierde tot timpul din greutate. Hrana lichidă nu face decât să dilate stomacul, iar aspectul general era de fleșcăială, cu picioarele umflate în chip grotesc. „Lipsa vitaminelor afecta în mod grav văzul, care era deja suprasolicitat din cauza celulelor slab luminate. Doar unul din cinci vedea suficient ca să bage ața în ac. Ni se jupuia pielea. Coatele și mâinile erau întotdeauna inflamate și sângerânde. După un timp auzul ne slăbea. Colitele și diareea erau ceva permanent. Stomacul ni se dezintegrase și mersul la butoi devenise o tortură”⁵⁰. Traian Dorz, în doar cinci luni de detenție petrecute în 1950, constată că pielea i se îngroșase, era groasă și crăpată, „ca o scoarță de copac”, iar șoldurile îi erau uscate⁵¹.

Cantitatea calorică redusă a hranei zilnice îi face pe deținuții politici să se îndrepte spre o stare generală de slăbiciune, aceștia devenind apatici, preocupați doar să-și păstreze ultimele resurse de energie, dormind. „Dușmanii poporului” meritau o „moarte de câine”, astfel că au fost supuși unui regim de exterminare prin înfometare. Valoarea nutritivă redusă îi face distrofici, cu corpul plin de endeme, cu o piele uscată, având o culoare cadaverică și lipsită de elasticitate, cu gingii sângerânde și dantura grav deteriorată prin căderea dinților. Traian Dorz amintește că în vara anului 1950, după un regim alimentar precar, „i-a căzut mai mult de jumătate părul de pe cap”⁵².

Regimul crunt de înfometare prin care au trecut chiriașii Penitenciarului Oradea în perioada comunistă a lăsat urme adânci în ce privește greutatea corporală. Ștefan Domocoș, arestat pe 31 mai 1948 și transferat în aprilie 1949 la Târgșor, declară că în celula de la Penitenciarul Oradea, unde i se dădea o singură masă pe zi, o gamelă pe jumătate goală, fără lingură, de la 80 de kg ajunge să aibe, în mai puțin de un an, 38 de kg⁵³. La fel și Pleș

⁴⁷ „...că băgau niște medicamente, că în mod sigur m-am îmbolnăvit că nu am simțit că mă apropii de o femeie”, ne-a declarat Petri Iosif. (Cf. *Arhiva personală (C.P.)*, Interviu Petri Iosif, 28 martie 2012).

⁴⁸ Ion Ioanid, *op.cit.*, vol. II, p. 36.

⁴⁹ AANP, *fond Secretariat*, Dos. 1/1956, vol III, Inventar 29, f. 314.

⁵⁰ Marius Oprea, *Bastionul Cruzimii. O istorie a Securității (1948-1964)*, Iași, Editura Polirom, 2008, p. 168 (Apud Leonard Kirschen, *Deținut al justiției roșii*, București, Editura Enciclopedică, 2002, pp. 202-203).

⁵¹ Traian Dorz, *op.cit.*, p.252.

⁵² *Ibidem*.

⁵³ Interviu Ștefan Domocoș, realizat la data de 17 februarie 2008.

Anton, după un an privativ de libertate, încadrat în baza unei măsurii administrative, fără a fi fost condamnat într-o colonie de muncă, va avea la eliberarea din 2 decembrie 1953 doar 47 de kg⁵⁴. Prima vizită medicală la Penitenciarul Oradea îi relevă lui Ion Pantazi o surpriză de proporții, avea doar 44 de kg⁵⁵.

Hrana zilnică era servită în castroane ruginite, deținuții fiind nevoiți de multe ori să soarbă supa fierbinte, în lipsa lingurilor. Controalele repetate la Penitenciarul Oradea scoteau de fiecare dată la iveală o serie de disfuncționalități în prepararea hranei deținuților, de la lipsa totală de igienă din bucătărie, la mașinile de gătit neconforme cu cerințele tehnice de funcționare, la furturile repetate de alimente destinate celor închiși. În mod normal, existau niște reglementări clare în ce privește pregătirea bucatelor. Astfel, meniul trebuia întocmit săptămânal de către biroul alimente, loctiitorul comandantului, șeful biroului pază și regim și medicul formațiunii⁵⁶.

În realitate, verificările punctuale scot la iveală o serie de abateri chiar și de la cele mai elementare norme de bun-simț. Într-o sinteză asupra unor rapoarte privind regimul de detenție din sistemul penitenciar se subliniază faptul că administrațiile locale întâmpină greutăți din partea deținuților, care vociferează împotriva lipsei de varietate în prepararea hranei, constatându-se că nu se întocmesc meniuri săptămânale. Mai mult, la Oradea nemulțumirea deținuților a fost dusă la extrem, aceștia refuzând mâncarea⁵⁷. În continuarea documentului se menționează că în unele dintre unitățile controlate nu se ține evidența zilnică a caloriilor și din această cauză nu se asigură caloriile prevăzute în norme, „dându-se 2-300 calorii în medie pe om pe zi în minus”⁵⁸. De asemenea, se subliniază faptul că servitul mesei se face în condiții necorespunzătoare, în lipsa unor gamele, linguri și hârdaie suficiente. O situație similară se întâmplă și în ce privește cănila de băut apă individuale, care sunt o problemă inclusiv la Oradea⁵⁹. Bucătăria din Oradea este caracterizată ca fiind complet necorespunzătoare. În ce privește prepararea hranei în condiții igienice, acest aspect „nu constituie o preocupare de bază”. Astfel, se constată că bucătarii nu au halate, șorturi sau bonete, în timp ce medicii și oficanții sanitari nu urmăresc respectarea normelor de „higienă” la bucătărie și a personalului care o deservește. O altă problemă gravă din punct de vedere igienic este spălatul și curățirea alimentelor, a hârdaielei, a veselei și a tacâmurilor, care „lasă mult de dorit”. Bucătarii din închisorile comuniste, în lipsa proteinelor și a vitaminelor, condimentau mâncarea cu nisip, păr, cărbune și bălegar⁶⁰. Folosirea apei calde și a dezinfectantelor nu intră în atribuțiile zilnice ale personalului de la bucătărie⁶¹.

O altă realitate rămâne, în mai toți anii, sustragerea de alimente din rația deținuților⁶². Exemplele, cel puțin pentru Penitenciarul Oradea, sunt numeroase, tonul fiind dat chiar de către conducerea centrului de reclusiune din orașul de pe Crișul Repede. Căpitanul Nicolae Tilici, directorul Penitenciarului Oradea între 1953-1955, și-a transformat închisoarea în „propria feudă”⁶³, folosindu-se de mâna de lucru a deținuților de drept comun pe care îi obliga, sub privirile înnebunite de foame ale „politicilor”, să care cu hârdaiele mâncarea de la bucătăria penitenciarului pentru hrănirea porcilor din gospodăria directorului⁶⁴.

⁵⁴ Chestionar Pleș Anton, completat la data de 12 decembrie 2009.

⁵⁵ Ion Pantazi, *op.cit.*, p. 373.

⁵⁶ AANP, *fond Secretariat*, Buletin informativ pe luna februarie 1956, Inv. Sub nr. 17, f. 365.

⁵⁷ *Ibidem*, Dos. FN/1953-1958, Inventar sub nr. 67, f. 21-22.

⁵⁸ *Ibidem*.

⁵⁹ Idem, *fond Secretariat*, Dos.13/1956, f. 141.

⁶⁰ ANIC, *fondul C.C. al P.C.R. - Secția Administrativ-Politică*, Dos. nr. 46/1955, f.8. Printre neregulile descoperite de Vuza amintim: la Isalnița, mălai încins, la Căvnic pâinea se ținea într-o magazie în care pătrundea ploaia, ceea ce făcea ca în câteva zile pâinea să nu mai poată fi consumată; la Nistru s-au găsit 95 kg carne complet mucegăită, iar la Pitești o parte din cartofi erau stricați și prin gătire aveau miros greu; la Aiud s-a găsit 131.800 kg zahăr mucegăit și murdar din 1953; la Gherla alimentele se întrebuintează nespălate și necurățate, în mâncare găsindu-se cărbune și nisip; la Pitești cartofii și burțile de vită erau necurățate, găsindu-se în mâncare nisip, cărbune, păr și bălegar etc.

⁶¹ AANP, *fond Secretariat*, Dos. FN/1953-1958, Inventar sub nr. 67, f. 22.

⁶² *Ibidem*, Dos. FN/1962, Dări de seamă și procese verbale inv 32, f. 254.

⁶³ *Dicționarul penitenciarelor din România*, Coordonator: Andrei Muraru, Iași, Editura Polirom, 2008, p. 420.

⁶⁴ „Am aflat că prin ușa aceea își făcea zilnic apariția căpitanul Tilici, care locuia cu întreaga familie în casa

Illegalitățile lui Tilici, în complicitate cu subalternii, vor face obiectul unor anchete, după ce s-a constatat că „au sustras cantități însemnate de grăsime și carne cu ocazia sacrificării unor porci... Tot aceste elemente declasate, în loc să se ocupe de bunul mers al unității, au făcut afaceri cu zarzavaturi din grădina unității și cu banii rezultați au făcut chefuri la Băile Felix cu femei de moravuri ușoare”⁶⁵.

Ca și cum toate aceste abuzuri aplicate cu minuțiozitate în programul de distrugere fizică și morală a opozanților nu ar fi fost suficiente, conducerea administrației penitenciarelor realizează în anul 1959, după ce constată că la 1 decembrie 1958 efectivele totale de deținuți ating cote alarmante (85.179 persoane, din care 10.125 CR), că prin modificarea normelor de hrană se pot realiza economii substanțiale la buget. Astfel, se propune modificarea normelor de hrană, care oricum nu erau respectate, în sensul reducerii Normei nr. 24 de la 2.201 calorii la 2.174 calorii, rezultând o diferență în minus de 27 calorii⁶⁶. Se va renunța la 5 grame de fasole uscată boabe, la 5 grame carne de vită, la alte 6 grame slănină sărată, respectiv la 2 grame pastă de tomate, se face o economie de 27 calorii. Deținuților care muncesc li se aplica Norma nr. 25, însă și în acest caz se propune reducerea de la 3.032 calorii la 2.808 calorii, rezultând o economie de 224 calorii. Însă, în cazul lor se propune să li se aprobe încă un pachet cu alimente pe lună, în timp ce în anul 1957 se constată că „deținuților CR nu li se acordă din drepturile prevăzute în regulament decât acela al plimbării și cel de a face cereri organelor de stat, respectiv 3 cereri pe an”, nu și dreptul la pachet care ar fi însemnat o șansă în plus pentru îmbunătățirea valorii nutritive a alimentației acordate cu multă parcimonie de către conducerea penitenciarelor.

de dincolo de zid. Tot prin acea ușă, puteam vedea cum, în fiecare zi, deținuții de drept comun cărau câteva hârdaie cu mâncare, de la bucătăria penitenciarului, în curtea casei lui Tilici. Din rațiile prevăzute pentru deținuți, Tilici își creștea și întreținea câțiva porci, pentru nevoile lui și ale familiei”. (Ion Ioanid, *op.cit.*, p. 347).

⁶⁵ ACNSAS, *fond Documentar*, Dos. 12611, vol 6, f. 41.

⁶⁶ AANP, *fond Secretariat*, Dos.1/1956 note raport inventar nr.3, Notă raport nr. 02315 din 9 ianuarie 1959, ff. 97-98.